

Співак Я. О. – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Про рекомендацію до захисту дисертації **Роздимахи Євгена Анатолійовича** виконаної на тему «**Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)**» представленої до попередньої експертизи на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 – соціальна робота.

СЛУХАЛИ:

1. Головуючого на розширеному засіданні фахового семінару дошкільної освіти та соціальної роботи – доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи Курінну С. М., яка повідомила, що Роздимаха Євген Анатолійович народився у м. Слов'янськ, Донецької області у 1990 році.

У 2008 році вступив до Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом підготовки «Історія». У 2012 році закінчив його та здобув кваліфікацію бакалавра: Викладач-стажист (історія). У 2012 році вступив до магістратури Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом підготовки «Історія». У 2014 році закінчив його та здобув кваліфікацію історик, консультант з питань історії; молодший науковий співробітник в галузі історії; викладач вищого навчального закладу.

Має 13 одноосібних наукових праць, з них: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

3 жовтня 2016 року навчався в аспірантурі зі спеціальності 231 – соціальна робота. 3 жовтня 2016 року працює над темою дисертаційного дослідження, яка була затверджена Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 7 від 23 лютого 2017 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Пропонуються результати наукового дослідження Роздимахи Є. А., яке виконано в ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

2. Роздимаха Є. А., який виклав основний зміст дисертації «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» та загальні висновки, що були здобуті в результаті здійсненого ним дослідження.

Роздимаха Є. А.: Шановні присутні! Вашій увазі пропонуються результати дисертаційної роботи на тему «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)».

Неформальні молодіжні рухи в сучасній Україні розвиваються досить

складно й суперечливо та відображають суб'єктивні та об'єктивні процеси розвитку молодіжного середовища в пошуках власної ідентичності та соціальних умов життя. Умовою утвердження демократичного устрою є збалансований рівень організації і сучасного молодіжного руху, і неформального молодіжного руху в політичній системі суспільства. В історії соціально-педагогічної науки неформальні рухи молоді визначаються сучасними умовами історичного розвитку соціуму, у яких склалися реалії значного впливу неформальних рухів на суспільне життя, та їхніми можливостями створення й реалізації альтернативного варіанта соціокультурного середовища розвитку та функціонування молоді в системі соціуму.

Результатом усвідомлення молоддю своїх специфічних потреб (щодо інших соціальних груп) і було виникнення різноманітних неформальних молодіжних рухів, які є основою формування культури і стилю життя молоді, залучення молоді до суспільного життя, її соціалізації у складних соціальних процесах. Вивчення середовища, до якого приходить така молодь, дозволить зрозуміти і суспільні культурні процеси, і дослідити епоху та соціум в історичному та соціальному аспектах. Відтак, вивчення процесу становлення та тенденцій розвитку неформальних рухів молоді як інституту соціалізації нової генерації в історико-педагогічному та соціально-педагогічному контекстах є одним з методологічних завдань і з боку державних установ, і науковців, вирішивши яке стає можливим прогнозування культурного розвитку суспільства, покращення становища молоді, її соціальний захист і чітке розуміння важливих сутнісних складників цієї провідної для нас категорії.

Науковий аналіз теоретичних і практичних напрацювань із досліджуваної проблеми дозволив виявити певні суперечності між: зростанням ролі неформального молодіжного руху в більш активній суспільній діяльності та недостатньою увагою науковців до його вивчення, узагальнення й творчого використання в сучасних умовах; вимогами сьогодення щодо необхідності та доцільності вивчення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді та недостатнім використанням потенційних можливостей суспільства і його виховних інститутів; активним прагненням неформальної молоді до самореалізації у творчості, удосконаленні, досягненні гармонії з оточенням і відсутністю необхідних умов, можливостей та механізму залучення до цього процесу.

Отже, **актуальність** проблеми, необхідність розв'язання виявлених суперечностей, недостатня обґрунтованість теоретичних і практичних аспектів розв'язання окресленої проблеми зумовили вибір теми дослідження.

Об'єкт, предмет, мета та інші компоненти наукового апарату дослідження представлені у плані-проспекті, тому дозволяється їх не називати, й перейти до викладу змісту основних результатів дослідження. Предмет дослідження, його мета, об'єкт і гіпотеза зумовили постановку чотирьох завдань.

У межах виконання **першого** завдання на підставі аналізу наукової літератури розкрито сутність та надано змістову характеристику ключових

понять дослідження «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура». Молодіжний рух визначено як форму організованої діяльності молоді, якій властиві відносна самостійність, специфічність та ефективність різних видів впливу на процес соціалізації й соціального виховання цієї категорії молоді, щодо досягнення спільних цілей і зміцнення відносин між членами молодіжної групи. Для неформальних рухів характерні специфічні стосунки між його членами, особистісний характер спілкування, нечітко окреслена мета групової діяльності, неформально встановлені правила поведінки, нефіксоване членство, специфічний розподіл обов'язків, альтернативна художньо-естетична діяльність, яка часто має вирішальний вплив на цей визначений рух. З'ясовано, що молодіжна субкультура – це колективна соціальна група з індивідуально-суб'єктивним виміром світосприйняття, обумовленого специфічним ставленням до реальності, свідомою самоізоляцією від суспільства, намаганнями вийти за його межі. Вона включає своє бачення на різні моменти суспільного розвитку й культурні зразки, які суттєво відрізняються від офіційних; суб'єктивне сприйняття власної присутності в суспільстві, свідомим відчуженням від навколишнього світу й недовірою до суспільства.

У процесі реалізації *другого* завдання здійснено соціально-педагогічний аналіз неформальних рухів з погляду впливу різних молодіжних субкультур на формування особистості та на її соціалізацію: роль і значення неформальних рухів для розвитку та соціалізації особистості; функції неформальних рухів; чинники появи та закономірності функціонування неформальних рухів; структура неформальних рухів; класифікація неформальних рухів. Розглянуто соціалізацію молоді неформальних рухів як процес засвоєння соціального досвіду, де неформальна молодь самовдосконалюється, розкриваючи специфічність ціннісних орієнтацій і способу життя в соціумі, вибірково приймаючи у свою

Виконання *третього* завдання дозволило визначити особливості соціокультурного середовища неформальних рухів молоді, специфіка побудови якого пов'язана з їхнім культурним і ментальним інтересом та обраною діяльністю, пізнанням, творчістю; знаходячись у рамках своєї групи і рухаючись у руслі бажаної соціалізації, кожен неформал у своїй діяльності певним чином залежить від групи і соціуму. З'ясовано, що соціокультурне середовище більшості неформальних рухів постає складним і багаторівневим феноменом, якому притаманна власна стилістика, що характеризується своєрідною модою, схильністю до колективної співтворчості, нечітко окресленою метою групової діяльності, діє в інтересах своїх членів незалежно від мети та характеру руху, прагненням до самореалізації, специфічним особистісним характером спілкування молодих людей (сленгом), емоційною виразністю та соціальною рухливістю. Неформальні рухи молоді зазвичай залежно від реалізації власного інтересу, об'єкта уваги та аналізу довкілля створюють власне середовище.

У процесі виконання *четвертого* завдання ми розробили та теоретично обґрунтували історичну періодизацію основних етапів розвитку неформальних

рухів як соціокультурного середовища молоді на підставі міждисциплінарного аналізу проблеми, урахування соціально-педагогічного характеру дослідження, застосування принципів історизму, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, цілісності; досліджено процеси й передумови становлення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, виявлено тенденції їхнього розвитку з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів.

Установлено, що процес формування й розвитку неформальних рухів молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття має такі етапи. *Перший етап* – 50-ті рр. – кінець 60-х рр. ХХ ст. – період появи й зародження неформальних рухів молоді і становлення основних напрямів, змісту та форм їхньої діяльності. *Другий* (70-ті рр. ХХ ст.) – період, упродовж якого відбувався подальший розвиток і певні переформатування змісту культури і діяльності неформальних рухів. *Третій етап* (80-ті рр. ХХ ст.) – неформальні рухи молоді стають значущим засобом еволюційного оновлення суспільства та його трансформації, зросла їхня участь у формуванні специфічного культурного простору. Цей процес пов'язано саме з кардинальними змінами в суспільстві, руйнуванням старого устрою й формуванням нового. *Четвертий етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) – період трансформації суспільно-політичних, соціально-економічних та ідеологічних процесів, що, безумовно, вплинули на специфіку соціокультурної ситуації в молодіжному середовищі, відображаючи проблеми, характерні для сучасного суспільства.

На підставі аналізу особливостей процесу становлення й функціонування неформальних рухів визначено, що загальними передумовами їх виникнення є соціально-історичні, соціально-психологічні, соціально-економічні, соціально-культурні.

Схарактеризовано *тенденції* розвитку неформальних рухів молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття:

– у 50-ті рр. – кінець 60-х рр. ХХ ст. неформальні рухи є своєрідним соціокультурним осередком творчої самореалізації молоді; реалізацією нею права на особистий вибір у розвитку, пошук свободи й сенсу життя; задовольняють духовні потреби особистості, які офіційна культура не може реалізовувати; висловлюють соціальний протест щодо наявного суспільно-політичного ладу; показують абсурдність певних дій з боку представників офіційної влади; відстоюють соціальні, економічні й культурні права та свободи особистості; піднімають на поверхню особливо гострі проблеми тогочасного суспільства;

– у 70-ті рр. ХХ ст. неформальні рухи, попри негативні тенденції, які проявлялися і на соціальному, і на індивідуальному рівнях, починають виконувати певні соціально-виховні функції. У цьому контексті вони починають набувати популярності в масах, стають свого роду формою самовиявлення молоді на культурно-естетичному рівні, задовольняють пізнавальні й комунікативні потреби, творчі пориви особистості, впливають на її соціалізацію, відповідно стають сутнісними чинниками соціального виховання молоді, засвоєння нею певних соціальних ролей, сприяють

соціальному й культурному самовизначенню;

– 80-х рр. ХХ ст. характеризуються тим, що діяльність неформальних рухів у більшості випадків набуває масового характеру, вони є значущим чинником впливу на процес соціалізації молодого покоління, який відбувається і цілеспрямовано, і стихійно. У цей період спостерігалися такі загальні тенденції: висловлення бунту (і активного, і пасивного) проти усталених стереотипів життя; незадоволеність наявними соціальними умовами; боротьба проти знеособлення особистості; розширення видів соціально значущої діяльності (видавничої, аматорської, перекладацької, просвітницької, інформаційної, творчої, театралізованої); формування творчих і пізнавальних здібностей; акцентування уваги на проблемах певного класу населення; боротьба з негативними тенденціями в середині рухів, формування здорового способу життя; емоційний обмін; патріотизм і знання свого коріння; задоволення потреби в різноманітних аспектах самовираження;

– у 90-х рр. ХХ ст. – на початку ХХ ст. у зв'язку з посиленням процесів інтернаціоналізації, глобалізації та інформатизації суспільства трансформація неформальних рухів характеризується такими світовими тенденціями: субкультурна диференціація, мультикультуралізація, дезінтегрування єдності ієрархічних домінантних цінностей, створення великої кількості фрагментованих форм культурної ідентичності та самовираження. На рівні українського суспільства: опора на цінності, які відповідають соціокультурній реальності постіндустріального суспільства, толерантність до наявних норм і моделей поведінки, перехід до віртуальної галузі, перехід від споживання до споглядання; формування єдиного глобального простору молодіжного неформального руху.

Зазначені тенденції зумовлюють необхідність організації взаємодії держав у питаннях молодіжної політики й соціального виховання щодо формування конструктивних вимог та ідей уже в межах світового співтовариства, створення умов для можливості використання потенціалу неформальних рухів із суспільно корисною метою на глобальному, національному, регіональному й локальному рівнях. На рівні держави здійснюються критичне переосмислення минулого й оцінка наявного стану молодіжного руху. Молодіжна політика і соціальне виховання будуються на засадах партнерства, діалогу й координації органів державної влади з неформальними молодіжними об'єднаннями для задоволення нагальних потреб молодого покоління й вирішення актуальних завдань сьогодення. Доповідь закінчено! Дякую за увагу!

Здобувач відповів на запитання.

Доктор педагогічних наук, професор Гаврілова Л. Г. Чим характеризуються неформальні рухи молоді як об'єкт соціально-педагогічного вивчення?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Неформальні рухи молоді як об'єкт соціально-педагогічного вивчення характеризуються своїм соціальним змістом, сукупністю відносин, способом поведінки, стилем життя. В умовах суспільно значущої спільної діяльності молодь неформальних рухів

збагачується суспільним досвідом, стає особистістю як суб'єкт процесу соціалізації й виховання. Культура інтелектуальної предметної діяльності, системоутворювальним чинником якої є особистість неформальної молоді як суб'єкта культурної творчості, спрямована на створення, збереження, поширення, обмін і використання сукупності цінностей суспільства, що служать розвитку особистості. Через це діяльність неформальних рухів молоді стає механізмом стимуляції та інтенсифікації соціалізації й самовиховної діяльності молоді.

Доктор педагогічних наук, професор Курінна С.М.: В чому полягає специфіка ієрархії неформальних рухів молоді?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Специфіка ієрархії неформальних рухів полягає в існуванні в одному неформальному об'єднанні низки рівноправних груп. Кожна з груп не визнає свого підпорядкованого становища. Через це в більшості неформальних груп про це не ставиться питання. Відносини між групами в неформальному русі впливають зі специфіки особливостей ідейного наповнення кожної підгрупи. Загальний культурний шлейф захоплення певної підгрупи переходить і на цю підгрупу, тобто накладає певний фльор через специфіку культурного поля. Власне культурне поле може характеризувати й ментальний потяг людей з підгрупи в неформальному русі. Групи одна одну не просякають, зберігаючи незалежність через саме глибинну специфічність схвалення культурного матеріалу кожної з груп.

Кандидат педагогічних наук, доцент Головка М.Б.: Які протиріччя викликали необхідність вашої розробки?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Вибір теми дослідження зумовили суперечності між: зростанням ролі неформального молодіжного руху в більш активній суспільній діяльності та недостатньою увагою науковців до його вивчення, узагальнення й творчого використання в сучасних умовах; вимогами сьогодення щодо необхідності та доцільності вивчення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді та недостатнім використанням потенційних можливостей суспільства і його виховних інститутів; активним прагненням неформальної молоді до самореалізації у творчості, удосконаленні, досягненні гармонії з оточенням і відсутністю необхідних умов, можливостей та механізму залучення до цього процесу.

Доктор педагогічних наук, професор Набока О.Г.: В чому полягає наукова новизна роботи?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Наукова новизна полягає у тому, що: *вперше* цілісно й системно розкрито генезу становлення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; визначено періодизацію розвитку неформальних рухів молоді за етапами: *1-й етап* (50 – 60-ті рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; *2-й етап* (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; *3-й етап* (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових

соціально-політичних умовах; *4-й етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання; виявлено тенденції розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: сутність понять «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», «соціокультурне середовище»; *набули подальшого розвитку* наукові підходи до визначення соціально-історичних та педагогічних чинників розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; *до наукового обігу введено* невідомі та маловідомі архівні документи.

Доктор педагогічних наук, доцент Саяпіна С.А.: Окресліть особливості тенденцій і перспектив періоду розвитку неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах (80-ті рр. ХХ століття)?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! З огляду на соціально-політичну і соціально значущу діяльність неформальних молодіжних рухів, в аспекті їх сприяючого впливу на соціалізацію особистості або ж певних позитивних зрушень, у розвитку самого руху у 80-ті рр. ХХ ст. спостерігалися такі тенденції: рок-рух у нових соціально-політичних умовах висловлює бунт проти усталених стереотипів життя; незадоволеність наявними соціальними умовами, виступає за індивідуальність особистості; фендом розширюється й набуває системності, продукти його діяльності (видавничої, аматорської перекладацької, просвітницької, інформаційної, творчої, театралізованої) розширюють світогляд молодого покоління, формують творчі й пізнавальні здібності; панк-рух, з одного боку, продовжує фокусуватися на протистоянні з владою, акцентує увагу на проблемах робітничого класу, а з іншого – деякі його напрями оформлюються в незалежні субкультури – готи, хардкор (Straight edge), які мають вже власні тенденції розвитку. Зокрема, хардкор виступає за оптимальний стиль життя особистості, боротьбу з негативними тенденціями в панк-середовищі. Готи відображають наявні в суспільстві похмурі настрої й висловлюють пасивний протест навколишній дійсності; спортивно спрямовані рухи в соціально-педагогічному аспекті зосереджують власну увагу й активність на специфічних спортивних заняттях і розгортанні довкола них соціокультурного наповнення, сприяють емоційному обміну; музичні неформальні рухи як чинник соціалізації сприяють поширенню мистецтва в маси, пропагують здоровий спосіб життя й акцентують увагу на фізичному розвитку особистості.

Доктор педагогічних наук, професор Хижняк І. А.: Схарактеризуйте період появи і зародження неформальних рухів молоді і становлення основних напрямів, змісту та форм їхньої діяльності.

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! За спрямованістю поглядів, дій і проявів неформальні рухи цього періоду поділені на групи: іміджеві, байкерські, рокерські, фендом, антисоціальні, світоглядні. Виявлено, що попри негативні тенденції (неробство, епатаж, порушення традицій, уживання

алкоголю й наркотичних речовин, легковажна поведінка, провокації, правопорушення тощо), які могли спостерігатися в розвитку зазначених неформальних рухів, як самодільне соціально-педагогічне явище вони: слугували своєрідним соціокультурним осередком творчої самореалізації молоді; реалізовували право людини на особистий вибір у розвитку, пошуках свободи й сенсу життя; задовольняли за допомогою різних видів мистецтва духовні потреби молоді, які офіційна культура на той час не давала можливість реалізовувати; висловлювали соціальний протест щодо наявного суспільно-політичного ладу; показували абсурдизацію певних дій з боку представників офіційної влади; відстоювали певні соціальні, економічні й культурні права та свободи особистості; описували наслідки тяжких особистісних травм; піднімали на поверхню особливо гострі проблеми тогочасного суспільства: соціально-економічні, суспільно-політичні, екосоціальні.

Кандидат педагогічних наук, доцент Георгян Н. М.: Знання закономірностей функціонування неформальних рухів дає можливість педагогічній науці діагностувати проблеми та протиріччя входження молоді в соціально-активне життя. Які функції виконують неформальні рухи молоді?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Основними функціями, які виконують неформальні рухи молоді, є: комунікативна, коли встановлюється контакт і відбувається система взаємин серед учасників групи, спілкування виділяється в особливу самостійну пізнавально-творчу діяльність молодої людини, її намагання потрапити в середовище однодумців, де вона може бути особисто помітною, може задовольнити свої ціннісні орієнтації; компенсаторна, яка дозволяє висловити своє ставлення до навколишньої соціальної дійсності, забезпечує достатній ступінь самооцінки члена спільноти, після виходу з неформального руху більшість підлітків не хворіють юнацькими комплексами і за допомогою різноманітних інституційних форм інтегруються в суспільні відносини; солідаризаційна, яка забезпечує соціальну підтримку членів групи, де молодь конструює власне бачення життєвих ситуацій і вчиться поводитися в них; охоронна, спрямована на підтримку рівня ідентичності і захист своєї специфічності, можливість відчувати себе суб'єктом соціальної взаємодії.

Кандидат педагогічних наук, доцент Трубник І. В.: Які методи дослідження використано у ході дослідної роботи?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Для досягнення мети й розв'язання поставлених завдань використано комплекс методів дослідження – загальнонаукові – аналіз, синтез, систематизація та узагальнення наукової літератури, нормативно-правових документів, соціологічних, архівних матеріалів (для аналітичної обробки джерел дослідження та обґрунтування його теоретико-методологічних засад); загальні історико-педагогічні – історико-структурний (для характеристики неформального руху як складного соціально-педагогічного явища); історико-генетичний (для визначення чинників виникнення неформального руху); спеціально-історичні – проблемно-хронологічний (для з'ясування стану розробленості проблеми соціально-

педагогічної діяльності й функціонування неформальних рухів молоді, визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, розробки його концепції); метод періодизації (для обґрунтування періодизації розвитку неформального руху); порівняльно-історичний метод аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду діяльності неформальних рухів молоді, що надає змогу порівнювати соціально-педагогічні факти, явища й результати.

Кандидат педагогічних наук, доцент Садова Т. А.: Що Ви розумієте під поняттям соціокультурне середовище неформальних рухів молоді?

Роздимаха Є. А.: Дякую за запитання! Соціокультурне середовище більшості неформальних рухів постає складним і багаторівневим феноменом, якому притаманна власна стилістика, що характеризується своєрідною модою, схильністю до колективної співтворчості, нечітко окресленою метою групової діяльності, яке діє в інтересах своїх членів незалежно від мети та характеру руху, прагненням до самореалізації, специфічним особистісним характером спілкування молодих людей (сленгом), емоційною виразністю та соціальною рухливістю. Неформальні рухи молоді зазвичай залежно від реалізації власного інтересу, об'єкта уваги й аналізу довкілля створюють власне середовище.

Головуючий на засіданні – доктор педагогічних наук, професор Курінна С. М. запропонувала розпочати обговорення результатів дослідження Роздимахи Є. А.:

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, ректорка ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет Омельченко С.О.:

1. Характеристика особистості здобувача.

Роздимаха Євген Анатолійович у 2008 році вступив до Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом підготовки «Історія». У 2012 році закінчив його та здобув кваліфікацію бакалавра: Викладач-стажист (історія). У 2012 році вступив до магістратури Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом підготовки «Історія». У 2014 році закінчив його та здобув кваліфікацію історик, консультант з питань історії; молодший науковий співробітник в галузі історії; викладач вищого навчального закладу.

З жовтня 2016 року працює над темою дисертаційного дослідження, яка була затверджена Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 7 від 23 лютого 2017 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

З 2016 року був зарахований до аспірантури зі спеціальності 231 Соціальна робота ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету».

Роздимаха Є. А. склав кандидатські іспити: з іноземної мови, філософії та спеціальності (231 – соціальна робота) на оцінку «відмінно». За темою дисертаційної роботи опубліковано 13 одноосібних наукових праць, з них: 4 – у

наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

2. Виконання освітньо-наукової програми. Здобувачем *Роздимахою Є. А.* повністю виконано індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» за наступними дисциплінами: філософія науки і методологія дослідження (180 год., 6 кредитів), англійська мова наукового та професійного спрямування (240 год., 8 кредитів), сучасні технології дослідження (180 год., 6 кредитів), теорія соціальної роботи (150 год., 5 кредитів), теорія і методика соціальної роботи з родинами (150 год., 5 кредитів), моделі і технології виховної роботи в зарубіжних країнах (150 год., 5 кредитів), технології соціальної роботи (150 год., 5 кредитів), соціальна педагогіка (150 год., 5 кредитів), історія соціальної роботи (150 год., 5 кредитів), що повністю відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Здобувачем *Роздимахою Є. А.* здобуто глибинні знання зі спеціальності (240 кредитів ЄКТС): пройдено цикли загальної та професійної підготовки, набуто практичних навичок у професійній (аналітичній, викладацькій, науково-дослідницькій, консультативній, комунікативній, організаційно-методичній, виховній) діяльності, умінь вирішувати актуальні проблеми сьогодення в педагогічній науці. Пройдено цикли практик у закладах вищої освіти (асистентська (квітень-травень 2018 року (10 кредитів)), набуто практичних навичок критичного аналізу, оцінки і синтезу нових та складних ідей, розроблення та реалізації проєктів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та забезпечити нове цілісне знання та професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, освітніх, культурних, етичних та інших проблем. Сформовано здатність до використання загальнонаукових та спеціальних методів досліджень, які спрямовані на пізнання досліджуваних явищ та соціальних процесів, здатність виокремлювати актуальні соціальні проблеми та визначати їх структуру, взаємозв'язки чинників, проявів і наслідків як об'єкта наукового дослідження, здатність формулювати наукову проблему, розробляти концептуальні засади, висувати робочі гіпотези досліджуваної проблеми, обирати методи наукового дослідження у сфері соціальної роботи, здатність до побудови тлумачно-інтерпретаційних моделей для пояснення соціальних явищ і процесів, переосмислення наявних та створення нових знань та професійних практик у сфері соціальної роботи, здатність дотримуватися етики наукового дослідження та деонтологічних принципів соціальної роботи, здатність розробляти та застосовувати інструментарій, проводити теоретичне та емпіричне дослідження, аналізувати й узагальнювати та презентувати його результати, обґрунтовувати висновки, здатність до апробації результатів наукового дослідження, їх поширення та впровадження у практику соціальної роботи.

Роздимаха Є. А. проявив себе наполегливим, відповідальним науковцем, своєчасно виконував всі розділи індивідуального навчального плану, відвідував лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники кафедри.

Під час виконання освітньо-наукової програми аспірантури здобувач *Роздимаха Є. А.* набув універсальних навичок дослідника (180 кредитів ЄКТС), зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності. *Роздимахою Є. А.* здобуто мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (*англійською*) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (8 кредитів ЄКТС). Здобувачем *Роздимахою Є. А.* здобуто необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі соціальної роботи та дослідницько-інноваційної діяльності. *Роздимаха Є. А.* оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провів власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

3. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Індивідуальний план наукової роботи здобувача *Роздимахи Є. А.* був затверджений рішенням Вченої ради університету 20.10.16 р., протокол №3. Науковий керівник: *Омельченко Світлана Олександрівна*, доктор педагогічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Термін виконання роботи: 2016 – 2020 роки.

Здобувач *Роздимаха Є. А.* своєчасно виконував всі розділи індивідуального плану наукової роботи в установлені терміни. Своєчасність та повнота виконання індивідуального плану аспіранта підтверджена результатами піврічної проміжної, підсумкової (річної) та заключної атестації. Відповідально ставився до поставлених завдань. Зокрема, своєчасно і в повному обсязі провів усі види досліджень із застосуванням сучасних методів.

4. Актуальність дисертації.

Здобувачем *Роздимахою Є. А.* сумісно із науковим керівником за результатами проведеного патентного пошуку та аналізу наукової літератури в обсязі 280 джерел (наукові статті, посібники, підручники, тези доповідей конференцій, інтернет джерела та ін.) визначено актуальність теми «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)», яка полягала в цілісному системному розкритті досвіду діяльності та тенденцій розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді в 50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття в контексті соціально-педагогічного та історико-педагогічного дискурсів. На підставі визначеної актуальності було сформульовано мету, завдання та методи дослідження.

5. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Здобувач *Роздимаха С. А.* був співвиконавцем плану науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у межах теми «Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (державний реєстраційний номер 0115U003305), його власне дослідження стало фрагментом даної науково-дослідної роботи. Тему затверджено Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 7 від 23 лютого 2017 року). та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

6. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна.

Здобувачем *Роздимахою С. А.* *вперше* цілісно й системно розкрито генезу становлення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; визначено періодизацію розвитку неформальних рухів молоді за етапами: *1-й етап* (50 – 60-ті рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; *2-й етап* (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; *3-й етап* (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах; *4-й етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання; виявлено тенденції розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: сутність понять «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», «соціокультурне середовище»; *набули подальшого розвитку* наукові підходи до визначення соціально-історичних та педагогічних чинників розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; *до наукового обігу введено* невідомі та маловідомі архівні документи.

7. Практичне значення результатів, що мають істотний вплив на розвиток певної галузі знань та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення й висновки дослідження можуть бути використані в ході розв'язання наукових завдань при обґрунтуванні соціально-педагогічної концепції діяльності неформальних структур у нових соціокультурних умовах.

Здобуті результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти при підготовці наукових доповідей, повідомлень, виступів на наукових конференціях та семінарах, курсах підвищення кваліфікації, для організації науково-дослідної роботи студентів, магістрантів, аспірантів; при розробці навчально-методичних посібників і рекомендацій, освітніх програм, нормативних і варіативних дисциплін та спецкурсів; соціальними педагогами, соціальними працівниками, практичними психологами із соціального захисту

прав молоді в процесі розробки й реалізації молодіжних програм, виховних акцій і заходів.

Матеріали дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-252/1 від 19.05.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1203 від 22.04.2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 73 від 26.04.2020 р.), Херсонського державного університету (довідка № 01.29/1549 від 20.10.2020 р.).

8. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Апробація результатів дисертації.

Основні положення і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях, теоретичних і методичних семінарах кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; на науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, семінарах різного рівня: *Міжнародних* – «Economic and Social-Focused Issues of Modern World» (Bratislava, 2018), «Science and society» (Hamilton, 2019), «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2019), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2019), «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2019), *Всеукраїнських* – «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, 2018), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2019), «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика» (Дніпро, 2019).

9. Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача.

Основні положення дисертаційної праці відображено в 13 одноосібних наукових працях автора, з них: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

В дисертації на основі цілісного системного аналізу архівних й опублікованих наукових джерел запропоновано нове розв'язання проблеми генези неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді в 50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття в контексті соціально-педагогічного та историко-педагогічного дискурсів.

Спеціальність, якій відповідає дисертація: дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності 231 – *соціальна робота*.

10. Єдність змісту роботи, оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення.

11. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертації здобувач дотримувався принципів академічної доброчесності, за результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

12. Відповідність дисертації вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Дисертація здобувача *Роздимахи Є. А. за темою «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» за спеціальністю 231 – соціальна робота* повністю відповідає вимогам пп. 10-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, та може бути представлена до проведення попередньої експертизи.

У процесі обговорення **ВИСТУПИЛИ:**

Офіційний рецензент Панасенко Е. А., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»:

Дисертація Є. А. Роздимахи є актуальним науковим дослідженням, оскільки в її фокусі перебуває складне соціальне явище сучасної України, яке потребує уваги соціальних працівників. Сьогодні молодіжні рухи намагаються виконувати організуючу роль в процесі взаємодії молодого покоління із старшим, є основою формування молодіжних культур і стилів життя, що пізніше поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства в цілому. Молодіжні рухи також є засобом повернути увагу суспільства до потреб молоді та пристосування суспільства до цих потреб. Важливим аргументом, без якого важко розраховувати на успіх в державотворенні, є розуміння ролі молоді, молодіжного руху в житті країни.

Актуальність теми обумовлена тим, що побудова громадянського суспільства неможлива без існування і діяльності розгалуженої мережі громадських організацій, в тому числі молодіжних. Молодіжний рух є як об'єктом соціальної роботи, так і механізмом, суб'єктом її реалізації. Молодіжний рух як форма вияву соціальної активності молодого покоління є найефективнішим механізмом взаємодії молоді із суспільством. У рамках молодіжного руху, у тому числі й неформального, молода людина проходить соціалізацію, здобуває необхідний досвід, самореалізовується. Молодіжний рух відіграє важливу роль в змінах суспільно-політичного характеру.

Отже, дослідження Є. А. Роздимахи видається досить затребуваним для соціальної роботи, адже його предметом обрано тенденції розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – на

початку ХХІ століття.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У цілому текст дисертаційного дослідження свідчить про те, що автор добре розуміється на теорії, методології, методах вивчення проблеми, яку досліджує.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені наступним:

- професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;

- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних;

- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження сучасним уявленням про зміст та призначення досліджень у соціальній роботі;

- достатньою географією та великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях, у тому числі й міжнародних.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації, основними публікаціями дозволяє визнати, що мету дослідження виконано. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною. Зокрема, Є. А. Роздимохою уперше цілісно й системно розкрито генезу становлення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; визначено періодизацію розвитку неформальних рухів молоді за етапами: *1-й етап* (50 – 60-ті рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; *2-й етап* (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; *3-й етап* (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах; *4-й етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання; виявлено тенденції розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: сутність понять «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», «соціокультурне середовище»; *набули подальшого розвитку* наукові підходи до визначення соціально-історичних та педагогічних чинників розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; *до наукового обігу введено* невідомі та маловідомі архівні документи.

Таким чином, змістовне наповнення пунктів наукової новизни справді має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для науки соціальної роботи, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів наукової думки.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено в 13 одноосібних наукових працях автора, з них: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Публікації здобувача належним чином висвітлюють основні положення поданої до захисту дисертації.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Структура дисертації логічно побудована і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань. Кожен із розділів є логічно сформульованим елементом теоретичного та практичного рівнів наукової рефлексії, що дозволило обґрунтувати та представити історичну реконструкцію тенденцій розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» розкрито сутність та надано змістову характеристику ключовим поняттям дослідження («молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура»); представлено неформальні рухи молоді як об'єкт соціально-педагогічного вивчення; визначено особливості соціокультурного середовища неформальних рухів молоді, специфіка побудови яких пов'язана з їхнім культурним і ментальним інтересом та обраною діяльністю, пізнанням, творчістю. Дисертантом з'ясовано, що соціокультурне середовище більшості неформальних рухів постає складним і багаторівневим феноменом, якому притаманна власна стилістика, що характеризується своєрідною модою, схильністю до колективної співтворчості, нечітко окресленою метою групової діяльності, діє в інтересах своїх членів незалежно від мети та характеру руху, прагненням до самореалізації, специфічним особистісним характером спілкуванням молодих людей (сленгом), емоційною виразністю та соціальною рухливістю.

У другому розділі дисертації «Практичні аспекти діяльності неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» обґрунтовано історичну періодизацію основних чотирьох етапів розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді на підставі міждисциплінарного аналізу проблеми, урахування соціально-педагогічного характеру дослідження, застосування принципів історизму, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, цілісності; досліджено процеси й передумови становлення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, виявлено тенденції їхнього розвитку з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які були пріоритетними на кожному з етапів.

Вважаємо за доцільне відзначити практичну цінність поданої на захист дисертації. Теоретичні положення і висновки дослідження Є.А. Роздимахи можуть бути використані під час розв'язання наукових завдань при обґрунтуванні соціально-педагогічної концепції діяльності неформальних структур у нових соціокультурних умовах. Здобуті результати можуть бути використані в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти при підготовці наукових доповідей, повідомлень, виступів на наукових конференціях та семінарах, курсах підвищення кваліфікації, для організації науково-дослідної роботи студентів, магістрантів, аспірантів; при розробки навчально-методичних посібників і рекомендацій, освітніх програм, нормативних і варіативних дисциплін та спецкурсів; соціальними педагогами, соціальними працівниками, практичними психологами із соціального захисту прав молоді в процесі розробки й реалізації молодіжних програм, виховних акцій і заходів.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що дисертація Є.А. Роздимахи є самостійним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту й, безперечно, має постульовану самим автором науково-теоретичну та практичну цінність.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом дисертаційне дослідження здійснено на високому науково-теоретичному рівні. Проте, оскільки деякі його положення є дискусійними, тому варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1. У роботі бракує виразності у визначенні деяких ключових понять. Дисертація виграла б від того, якби автору підрозділі 1.1 «Сутність та змістова характеристика ключових понять дослідження» провів належний термінологічний аналіз понять «молодіжний рух», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», які утворюють своєрідний континуум і активно використовуються не лише у вітчизняній, а й у закордонній практиці.

2. У підрозділі 1.3 «Особливості соціокультурного середовища неформальних рухів молоді» дещо бракує системності у викладі. Було б добре систематизувати праці за напрямками, розкрити соціокультурну парадигму вивчення питань неформальних рухів молоді.

3. Потребують уточнення критерії періодизації розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття, зокрема другий критерій, що потрактовано як «погляди вчених різних наукових галузей на проблему вивчення неформальних рухів як соціокультурного середовища, яке створює певні умови для соціалізації, саморозвитку й самореалізації молодого покоління».

4. Розкриваючи етапи розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття, варто було б більше уваги приділити генезі цього феномену на території України протягом четвертого етапу (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття).

5. Робота значно б виграла, якщо б дисертант запропонував напрями взаємодії представників неформальних рухів в Україні з державними

соціальними інститутами.

Висновок. Зроблені окремі зауваження і висловлені побажання не заперечують наукової цінності доробку Роздимахи Євгена Анатолійовича «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. XX – початок XXI століття)». Рецензована дисертаційна робота виконана вперше і є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему.

Зважаючи на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Роздимахи Євгена Анатолійовича «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. XX – початок XXI століття)» на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за №155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), що дає підстави для присвоєння Євгену Анатолійовичу Роздимасі наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 – соціальна робота.

Офіційний рецензент Співак Я. О. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»:

На сучасному етапі в умовах реформування всіх ланок українського суспільства надзвичайно гостро постає питання соціалізації підростаючого покоління. Соціально-економічні й політичні перетворення найбільш суттєво впливають на процес включення в суспільні відносини сучасної молоді, кардинально змінюють зміст і механізми виникнення молодіжних рухів як формальних так і неформальних. Спрямованість та характер розвитку молодіжних рухів в значній мірі зумовлюють перспективи розвитку всього спектру суспільних відносин. Саме XX та XXI століття слугувало виникненню значної кількості молодіжних течій, рухів, в тому числі і неформальних. Так останнім часом простежуються тенденції до псевдосоціалізації, асоціалізації, поширення неконтрольованих суспільством стихійних явищ, які супроводжуються аномійними процесами. Сучасні молодіжні організації та об'єднання охоплюють своїм впливом достатньо велику кількість юнаків та дівчат, хоча цей соціалізаційний вплив не завжди позитивний.

Для належної організації процесу соціалізації молоді важливим є вивчення досвіду організації сучасного молодіжного руху й неформального молодіжного руху в політичній системі суспільства, створення й реалізації альтернативного варіанта соціокультурного середовища розвитку та функціонування молоді в системі соціуму.

Зважаючи на це, тема дисертації Євгена Роздимахи «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. XX – початок XXI століття)» є актуальною та доцільною, тим більше, що обрана дисертантом проблема

дослідження не отримала належного висвітлення у вітчизняній педагогічній науці. До того ж, актуальність і доцільність означеної проблеми обґрунтовані автором належним чином.

Цінним вважаємо те, що Є. А. Роздимаха запропонував роботу, в якій розглядає проблему розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді в 50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття в контексті соціально-педагогічного та історико-педагогічного дискурсів з проекцією на світовий вимір. Важливим у цьому контексті є наскрізний розгляд проблеми з використанням теоретичних і емпіричних методів, які проведені з метою уточнення, розширення, деталізації і верифікації отриманих даних. Це уможливило фундаментально розробити заявлену ідею, продемонструвавши аналітичні якості науковця у поєднанні з практичним досвідом педагога.

Понятійний апарат дисертації в цілому подано коректно. Логічний взаємозв'язок простежується між метою, дослідницькими завданнями, реалізуючи які, дисертант ґрунтується на теоретико-методологічному опрацюванні нормативних положень сучасної освіти, новітніх даних філософії, соціології, політології, економіки, психології та педагогіки.

Твердження автора про те, що «для неформальних рухів характерні специфічні стосунки між його членами, особистісний характер спілкування, нечітко окреслена мета групової діяльності, неформально встановлені правила поведінки, нефіксоване членство, специфічний розподіл обов'язків, альтернативна художньо-естетична діяльність, яка часто має вирішальний вплив на цей визначений рух» є основою для розгортання наукового нарративу щодо існування молодіжної субкультури, яка має «своє бачення на різні моменти суспільного розвитку й культурні зразки, що суттєво відрізняються від офіційних; суб'єктивне сприйняття власної присутності в суспільстві, свідомим відчуженням від навколишнього світу й недовірою до суспільства».

Достатньо ґрунтовно розглянуто дисертантом роль і значення неформальних рухів для розвитку та соціалізації особистості; функції неформальних рухів; чинники появи та закономірності функціонування неформальних рухів, їх структуру та класифікацію.

Такий підхід якісно презентує хід розкриття проблеми дослідження. Змістове наповнення вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків спрямоване на досягнення відповідної мети. Відзначимо, що кожний наступний розділ чи параграф органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його.

Проведений аналіз виконаних завдань переконливо доводить, що в першому розділі автору вдалося розкрити теоретичні засади розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) розкривши сутність ключових понять (Завдання 1, 2). Дисертантом доведено, що «неформальні рухи здебільшого формуються на основі пасіонарної активної молоді і визначаються сучасними умовами історичного розвитку соціуму».

Обізнаність дослідника з працями провідних українських та зарубіжних філософів, соціологів, психологів та педагогів сприяли цілісному розкриттю

структурних характеристик неформальних рухів, особливості побудови соціокультурного середовища неформального руху, їх культурним і ментальним інтересом та обраною діяльністю (Завдання 3).

Важливим для дослідження є матеріал другого розділу «Практичні аспекти діяльності неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)», оскільки він спрямований на розв'язання четвертого завдання (обґрунтувати історичну періодизацію та виявити основні тенденції розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття).

Автор слушно наголошує на визначенні загальних передумов виникнення неформальних рухів молоді (соціально-історичні, соціально-психологічні, соціально-економічні, соціально-культурні).

Чітко обґрунтовано історичну періодизацію основних етапів розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді на підставі міждисциплінарного аналізу проблеми, враховуючи соціально-педагогічний характер дослідження і застосовуючи принципи: історизму, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, цілісності.

Цінним є визначення та характеристика періодизації зародження, активного розвитку та становлення неформальних рухів молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття. Достатньо цікавим виявився розподіл неформальних рухів за групами: іміджеві, антисоціальні, рок-рух, спортивні, суспільно-політичні тощо.

Особливої уваги заслуговує розкриття тенденцій розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління.

Вірогідність наукових результатів забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, логіко-системним аналізом значного обсягу джерел і нормативно-методичної бази, використанням комплексу взаємодоповнюючих теоретичних та емпіричних методів.

Представлені автором висновки відповідають на поставлені на початку роботи завдання. Рецензоване дослідження поглиблює й доповнює сучасну педагогічну науку в полі створення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища. Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло ґрунтовне вивчення джерельної бази дослідження (280 позицій, із яких – 31 іноземними мовами, 12 – архівні документи), апробація матеріалів дисертації у виступах на науково-практичних конференціях, семінарах різного рівня.

Узагальнюючи, наголосимо, що дисертаційне дослідження Є. Роздимахи відповідає вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня «доктор філософії» за напрямом 231 – Соціальна робота. Вона містить висунуті автором для прилюдного захисту наукові положення, а також обґрунтовані результати. Поставлені завдання дослідження повністю виконано. В процесі дослідження одержано результати, які можуть бути використані в теоретичній і практичній діяльності.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Є. Роздимахи загалом, у

контексті наукової дискусії є сенс висловити зауваження і побажання.

1. На нашу думку, у першому параграфі роботи дисертант докладно проаналізував поняття «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура». Враховуючи значну кількість наукових доробків щодо змістової характеристики ключових понять, автору вартувало б розширити визначення основної дефініції дослідження, а саме «неформальні рухи молоді», додавши художньо-естетичну діяльність, яка часто має вирішальний вплив на цей визначений рух.

2. У підрозділі 1.2. здобувач подає соціально-педагогічний аналіз неформального руху з погляду впливу різних молодіжних субкультур на формування особистості та її соціалізацію, доцільно було б детальніше визначити категорії діяльності та соціалізації, що перебувають у неподільному діалектичному взаємозв'язку і є методологічним підґрунтям визначення соціалізації як наслідку і результату відповідно організованої та спрямованої діяльності.

3. Доцільним би був більш ширший і глибший аналіз особливостей соціокультурного середовища, що безпосередньо впливають на характерні специфічні стосунки між його членами, на свідомість і поведінку молоді неформального руху.

4. Дисертаційна робота ґрунтується на потужній джерельній базі, яка, з-поміж іншого, охоплює архівні справи. У разі, коли архівні справи є маловідомими або невідомими, наукова новизна отриманих даних мала бути оприлюднена в окремих статтях джерелознавчого характеру, що дозволило б зробити ці джерела більш доступними для аналізу іншими дослідниками.

5. Дослідження містить цінний теоретичний матеріал, на основі якого можна було б сформулювати певні пропозиції і рекомендації щодо розв'язання наукових завдань при обґрунтуванні соціально-педагогічної концепції діяльності неформальних структур у нових соціокультурних умовах.

Втім, висловлені зауваження та побажання не є принциповими для загальної оцінки дисертації, зміст якої сповна відображений у 13 одноосібних публікаціях.

Усе це дає підстави стверджувати про наукову зрілість дисертанта, уміння досліджувати складні питання сучасної педагогіки і окреслювати перспективи подальших пошуків у цій галузі науки.

У цілому вважаємо, що дисертація «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)», є завершеним самостійним і оригінальним дослідженням, яке за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного аналізу, рівнем новизни і значущості результатів відповідає встановленим вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за №155/30023) та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), що дає підстави для присвоєння Євгену Анатолійовичу Роздимасі наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Доктор педагогічних наук, професор Курінна С.М.: Автором проведено ґрунтовне теоретичне дослідження вивчення процесу становлення та тенденцій розвитку неформальних рухів молоді як інституту соціалізації нової генерації в історико-педагогічному та соціально-педагогічному контекстах. Структура дисертації характеризується логічним і чітким поєднанням кожного компонента. Автор володіє методологією дослідження. Спостерігається чіткість у визначенні об'єкта, предмета і мети дослідження. Заслуговує на увагу історична періодизація основних етапів розвитку неформальних рухів на основі міждисциплінарного аналізу проблеми, урахування соціально-педагогічного характеру дослідження, застосування принципів історизму, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності. Добре розкрито наукову новизну й практичне значення. Роботу можна рекомендувати до захисту.

Доктор педагогічних наук, професор Набока О.Г.: Дисертаційна робота Роздимахи Є. А. присвячена актуальній проблемі у сучасній системі освіти. Дисертантом ретельно і цілісно обґрунтовано й досліджено процеси та передумови становлення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, здійснено історичну періодизацію основних етапів їхнього розвитку, виявлено тенденції розвитку з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів. Зроблені висновки є дуже виваженими, аргументованими, мають практичну спрямованість. Заслухана робота є завершеною працею і відповідає вимогам до дисертацій докторів філософії. Вважаю, що роботу можна рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій раді.

Доктор педагогічних наук, професор Хижняк І. А.: Дослідження відзначається системністю, послідовністю і логічністю у розв'язанні проблеми становлення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, а також важливістю отриманих результатів для розв'язання наукових завдань при обґрунтуванні соціально-педагогічної концепції діяльності неформальних структур у нових соціокультурних умовах. Висновки, зроблені дисертантом, достатньо виважені, ґрунтовні, аргументовані. Вважаю, що представлене дослідження є самостійним, завершеним та відповідає вимогам щодо дисертацій на отримання вченого звання доктора філософії. Робота може бути рекомендована для представлення в спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій.

Кандидат педагогічних наук, доцент Трубник І. В.: Варто відмітити цілісність й системність в розкритті генези становлення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; тенденцій розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів. Позитивної оцінки заслуговує наукова новизна та практична значущість дисертаційної роботи. Результати проведеного дослідження засвідчують ефективність розв'язання поставлених завдань. Оскільки науковий рівень

дисертації відповідає вимогам до дисертацій на здобуття вченого звання «доктор філософії» зі спеціальності 231 – соціальна робота, вона може рекомендуватися до представлення та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат педагогічних наук, доцент Іванчук С. А.: Представлене дослідження актуальне, самостійне. Дисертантом проаналізовано велику кількість наукових джерел з проблеми дослідження, законодавчі акти, архівні документи і матеріали, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених з проблем історії становлення, змісту й тенденцій розвитку неформальних рухів, соціальної і соціально-педагогічної роботи з різними категоріями молодіжних субкультур. На мою думку, робота може бути рекомендована для представлення у спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій.

Роздимаха Євген Анатолійович висловив подяку рецензентам та виступаючим за уважне, критичне й принципове ставлення до дисертаційної роботи, за позитивну оцінку її наукової праці і запевнив, що пропозиції колег будуть ретельно проаналізовані і враховані при доопрацюванні дисертації.

Відбулося відкрите голосування по дисертаційній роботі.

На основі обговорення дисертаційної роботи Роздимахи Є. А. кафедра дошкільної освіти та соціальної роботи ДДПУ дійшли такого висновку.

ВИСНОВОК

фахового семінару розширеного засідання кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» про дисертаційну роботу Роздимахи Євгена Анатолійовича **«Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)»** поданої до попередньої експертизи на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 – соціальна робота.

Дисертація Роздимахи Євгена Анатолійовича **«Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)»** виконана на високому теоретичному та практичному рівні, має наукову новизну дослідження, яка є беззаперечною й очевидною. Автором комплексно й системно розглянуто наукову проблему.

Дисертація Роздимахи Євгена Анатолійовича відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (зарєєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) і може бути подана до розгляду у разовій спеціалізованій вченій раді для допуску до захисту на здобуття наукового

ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 – соціальна робота.

Дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» як складова частина комплексної наукової теми «Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (державний реєстраційний номер 0115U003305). Тема дослідження затверджена Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 7 від 23 лютого 2017 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційної роботи актуальна, оскільки сьогодні неформальні молодіжні рухи в сучасній Україні розвиваються досить складно й суперечливо та відображають суб'єктивні та об'єктивні процеси розвитку молодіжного середовища в пошуках власної ідентичності та соціальних умов життя. Аналіз й узагальнення наукової літератури свідчать про існування суперечностей між зростанням ролі неформального молодіжного руху в більш активній суспільній діяльності та недостатньою увагою науковців до його вивчення, узагальнення й творчого використання в сучасних умовах; вимогами сьогодення щодо необхідності та доцільності вивчення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді та недостатнім використанням потенційних можливостей суспільства і його виховних інститутів; активним прагненням неформальної молоді до самореалізації у творчості, удосконаленні, досягненні гармонії з оточенням і відсутністю необхідних умов, можливостей та механізму залучення до цього процесу.

Актуальність окресленої проблеми, її соціально-педагогічна значущість, недостатня теоретична й методична розробленість процесу становлення, змісту й тенденцій розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, а також необхідність усунення зазначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи: «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)».

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* цілісно й системно розкрито генезу становлення та розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; визначено періодизацію розвитку неформальних рухів молоді за етапами: *1-й етап* (50 – 60-ті рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; *2-й етап* (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; *3-й етап* (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах; *4-й етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання; виявлено тенденції розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: сутність понять «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», «соціокультурне середовище»; *набули подальшого*

розвитку наукові підходи до визначення соціально-історичних та педагогічних чинників розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; до наукового обігу введено невідомі та маловідомі архівні документи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні положення й висновки дослідження можуть бути використані в ході розв'язання наукових завдань при обґрунтуванні соціально-педагогічної концепції діяльності неформальних структур у нових соціокультурних умовах.

Здобуті результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти при підготовці наукових доповідей, повідомлень, виступів на наукових конференціях та семінарах, курсах підвищення кваліфікації, для організації науково-дослідної роботи студентів, магістрантів, аспірантів; при розробці навчально-методичних посібників і рекомендацій, освітніх програм, нормативних і варіативних дисциплін та спецкурсів; соціальними педагогами, соціальними працівниками, практичними психологами із соціального захисту прав молоді в процесі розробки й реалізації молодіжних програм, виховних акцій і заходів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях, теоретичних і методичних семінарах кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; на науково-практичних конференціях; форумах, круглих столах, семінарах різного рівня: *Міжнародних* – «Economic and Social-Focused Issues of Modern World» (Bratislava, 2018), «Science and society» (Hamilton, 2019), «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2019), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2019), «Управління якістю підготовки фахівців» (Одеса, 2019), *Всеукраїнських* – «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, 2018), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2019), «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика» (Дніпро, 2019).

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-252/1 від 19.05.2020 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1203 від 22.04.2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 73 від 26.04.2020 р.), Херсонського державного університету (довідка № 01.29/1549 від 20.10.2020 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в публікаціях:

1. **Роздимаха Є. А.** Соціокультурна активність членів неформального руху і її вплив на суспільні відносини. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. 2017. № 4(84). С. 229–242.*
2. **Роздимаха Є. А.** Соціокультурне середовище неформального

об'єднання молоді як соціально-педагогічна проблема. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2017. Вип. 6. С. 208–217.

3. **Роздимаха Є. А.** Неформальні об'єднання молоді у процесі самореалізації творчого потенціалу особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4(88). С. 318–328. (*Index Copernicus*).

4. **Роздимаха Є. А.** Неформальні рухи молоді у їх соціальній динаміці. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [За заг. ред. доц. С. А. Саяпінної]*. 2019. № 5(97). С. 161–172.

Стаття в зарубіжному науковому виданні:

5. **Роздимаха Є. А.** Соціокультурне становлення неформала в соціальному середовищі. *East European Scientific Journal*. 2019. № 9(49). С. 24–30. (*Index Copernicus*).

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

6. **Роздимаха Є. А.** Соціокультурне середовище неформального об'єднання молоді. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Слов'янськ, 4–5 жовтня 2018р.)* Слов'янськ: Видавництво «Папірус», 2018. С. 230–233.

7. **Роздимаха Є. А.** Гуманітарні питання становлення неформала в соціальному середовищі. *Economic and Social-Focused Issues of Modern World*. Bratislava, 2018, С. 381–388.

8. **Роздимаха Є. А.** Проблема вивчення неформальних рухів у їх соціальній динаміці. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: Збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 49. С. 144–146.

9. **Роздимаха Є. А.** Взаємодія культурних полів в неформальному русі молоді. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: Збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 106–108.

10. **Роздимаха Є. А.** Проблема функціонування культурних і соціальних відносин у субкультурі. *Science and society. – Accent Graphics Communications Publishing*, Hamilton, Canada, 2019. С. 169–178.

11. **Роздимаха Є. А.** Неформальні об'єднання молоді у процесі самореалізації творчого потенціалу особистості. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. Том 2. С.102–105.

12. **Роздимаха Є. А.** Неформальні об'єднання молоді у сфері гуманітарного розвитку суспільства. *Управління якістю підготовки фахівців: матеріали XXIV Міжнародної науково-методичної конференції*. Одеса: ОДАБА, 2019. № 1. С. 120–122.

13. **Роздимаха Є. А.** Неформальні об'єднання молоді в умовах полікультурного середовища. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 міжнародною участю)*. Дніпро: Акцент ПП. 2019. С. 217–218.

УХВАЛИЛИ:

Учасники фахового семінару розширеного засідання кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» рекомендує дисертацію Роздимахи Євгена Анатолійовича «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. XX – початок XXI століття)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 – соціальна робота до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування: «за» – 15, «проти» – немає, «утримались» – немає.

Рішення прийнято одногосно.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри
практичної психології ДДПУ

Е. А. Панасенко

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти
та соціальної роботи ДДПУ

Я. О. Співак

Головуючий на засіданні:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної освіти
та соціальної роботи ДДПУ

С. М. Курінна

Секретар засідання:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти
та соціальної роботи ДДПУ

О. А. Алеко

Підписи д.п.н, проф. Панасенко Е. А., д.п.н., доц. Співака Я. О., д.п.н,
проф. Курінної С. М. та к.п.н. О. А. Алеко – **засвідчую:**

Начальник відділу кадрів

Є. С. Сілін